

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

พุทธศาสนากับประชาธิปไตยของไทย

จัดทำโดย นายบุศรินทร์ วนาสวัสดิ์
รหัส ๖๒๐๗๑๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

พุทธศาสนากับประชาธิปไตยของไทย

นายบุศรินทร์ วนาสวัสดิ์^๑

บทนำ

พุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่ประชาชนในประเทศไทยนับถือเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่เป็นเอกของโลก ที่มีหลักคำสอนที่ไม่ใช่เป็นเพียงหลักปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น แต่หลักคำสอนของพุทธศาสนายังเป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาครอบคลุมในการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่และที่สำคัญพุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งการฝึกตน เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม พุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาแห่งการสวดอ้อนวอน พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เราพึ่งพิงสิ่งอื่นหรือผู้อื่น โดยไม่ยอมแก้ไขหรือปรับปรุงที่ตนเองก่อน คำสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติ ให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้

หากมองดูสภาพสังคมไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าแม้ชาวไทยเราส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชนดังกล่าวแล้ว แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีต ประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสำมะโนครัว มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน

ถึงแม้ว่าการที่ประเทศไทยได้ยึดถือเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้โดยชัดเจนว่า เป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองของไทยในหลายกรณีด้วยกัน ดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงาน หรือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน^๒

ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวสยามหรือชาวไทยได้นับถือพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมาตั้งแต่เมื่อพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในไทย จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพุทธศาสนา

ดังนั้น ในบทความนี้จะได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนากับการเมืองในบางแง่มุม เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

^๑ นายบุศรินทร์ วนาสวัสดิ์ ประธานกลุ่มอุตสาหกรรมยา, กรรมการผู้จัดการ บริษัทแอตแลนติก แล็บ

^๒ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. ๒๕๑๖

การเผยแผ่พุทธศาสนาเข้ามาในไทย^๓ ^๔

พุทธศาสนาในอดีตของไทยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นที่ชมพูทวีป ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณดินแดนของประเทศอินเดีย ประเทศเนปาล ประเทศอัฟกานิสถาน ประเทศปากีสถาน และประเทศบังคลาเทศ แต่หลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศอินเดีย

พุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทยจากการสังคายนา ครั้งที่ ๓ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๕ โดยการเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ของอินเดีย ได้ส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวม ๙ สาย ด้วยกัน ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งสันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวงกลมเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าสันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า โดยมีคณะสมณทูตซึ่งมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้าคณะเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกและอาจมีคณะสมณทูตชุดอื่น ๆ เข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนาในกาลต่อ ๆ มา จึงทำให้คนไทยโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาที่เข้ามาในสมัยนี้ เป็นนิกายเถรวาทดั้งเดิม โดยพุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาเลื่อมใสบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมาก และได้สร้างสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา เรียกว่า สถูปรูปพองน้ำเหมือนสถูปสาญจีในประเทศอินเดียที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างขึ้น โดยศิลปะในยุคนี้เรียกว่า ศิลปะทวารวดี

ก่อนที่ชนชาติไทยจะได้ตั้งอาณาจักร เป็นประเทศไทยเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งถือว่าเริ่มแต่การตั้งอาณาจักรสุโขทัยนั้น ชนชาติไทย ในภูมิภาคสุวรรณภูมิ คลุมไปถึงรัฐไทยต่าง ๆ ในดินแดน ตั้งแต่ทางตอนใต้ของประเทศจีนนั้น ได้รับนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ทั้งสองนิกาย คือ ทั้งนิกายมหายานและนิกายเถรวาท โดยรับมาในแต่ละยุคดังต่อไปนี้

ยุคแรก ได้รับนับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ผ่านทางประเทศจีน สมัยพระเจ้ามิ่งตี้ ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๗ รัชสมัยของ **ขุนหลวงเม้า** แห่งอาณาจักรอ้ายลาว

ยุคที่สอง แยกออกเป็น ๒ ระยะ

ระยะแรก สมัยอาณาจักรศรีวิชัยรุ่งเรือง ราวพุทธศักราช ๑๓๐๐ กษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัย ผู้นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน มีเมืองหลวงอยู่ที่เกาะสุมาตรา ได้แผ่อำนาจเข้ามาถึงแหลมมลายู ได้ดินแดนตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไว้ครอบครอง อาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓กษัตริย์ศรีวิชัยมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา เจดีย์บุโรพุทโธ รูปหล่อพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร รวมถึงหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆอีกเป็นจำนวนมากซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนสุวรรณภูมิ พุทธศาสนานิกายมหายานจึงแผ่เข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทย

^๓ สุชาติ หงษา, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : ศยาม, ๒๕๕๐)

^๔ จ้านงค์ ทองประเสริฐ, ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์

ระยะที่ ๒ กล่าวว่าในสมัยลพบุรี เมื่อขอมเรืองอำนาจแผ่อาณาเขตเข้ามาครอบครองประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางทั้งหมด ในราว พ.ศ. ๑๕๔๐ และได้ตั้งราชธานีเป็นที่อำนวยการปกครองเมืองต่าง ๆ ในดินแดนดังกล่าวขึ้นหลายแห่ง เช่น

- เมืองลพบุรี ปกครองเมืองที่อยู่ในอาณาเขตทวารวดี ส่วนข้างใต้
- เมืองสุโขทัย ปกครองเมืองที่อยู่ในอาณาเขตทวารวดี ส่วนข้างเหนือ
- เมืองศรีเทพ ปกครองหัวเมืองที่อยู่ตามลุ่มแม่น้ำป่าสัก
- เมืองพิมาย ปกครองเมืองที่อยู่ในที่ราบสูงตอนข้างเหนือ

เมืองต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นนี้ เมืองลพบุรีหรือละโว้ ถือว่าเป็นเมืองสำคัญที่สุด โดยกษัตริย์กัมพูชา ราชวงศ์สุริยวรมัน ทรงนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งมีสายสัมพันธ์เชื่อมต่อมาจากอาณาจักรศรีวิชัย แต่ฝ่ายมหายานในสมัยนี้ส่วนใหญ่ผสมกับศาสนาพราหมณ์มาก ประชาชนในอาณาเขตดังกล่าว จึงได้รับพระพุทธศาสนาทั้งแบบเถรวาทที่สืบมาแต่เดิมจากสมัยทวารวดี กับแบบมหายาน และศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาใหม่ด้วย ทำให้มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ แบบ และมีพระสงฆ์ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายเถรวาท และฝ่ายมหายาน เดิมทีประชาชนพลเมืองก็ได้รับนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอยู่แล้ว แต่สมัยที่พระโสณะ และพระอุตตระ ศาสนทูตสายที่ ๒ จากทั้งหมดใน ๙ สายของพระเจ้าอโศกมหาราช นำเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ในสมัยทวารวดี ในพุทธศตวรรษที่ ๓

ยุคที่สาม สมัยพระเจ้าอโนรุธมหาราช หรืออโนรธา มังช่อ กษัตริย์พม่า แห่งอาณาจักรพุกาม แผ่อำนาจเข้ามาในอาณาจักรล้านนาและล้านช้าง ราวพุทธศักราช ๑๖๐๐ พุทธศาสนิกายเถรวาทแบบพุกาม จึงได้แผ่เข้ามา

ในสมัยที่พระเจ้าอโนรุธมหาราช กษัตริย์พุกามเรืองอำนาจ ทรงรวบรวมเอาพม่ากับมอญเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกัน แล้วแผ่อาณาเขตเข้ามาถึงอาณาจักรล้านนา อาณาจักรล้านช้าง ละโว้ และทวารวดี พระเจ้าอโนรุธทรงนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

ส่วนชนชาติไท หลังจากอาณาจักรอัยลาวถูกจีนทำลาย ได้มาตั้งอาณาจักรน่านเจ้า ถึงประมาณ พ.ศ. ๑๒๙๙ ขุนท้าวกวา โอรสขุนบรมแห่งอาณาจักรน่านเจ้า ได้สถาปนาแคว้นโยนก เชียงแสนขึ้น ต่อมาอาณาจักรน่านเจ้าได้ถูกจีนแทรกซึมเข้าทำลายจนพินาศอีกครั้ง ซึ่งในคราวนี้ ผู้ปกครองของจีนได้ใช้วิธีแบ่งชาวไทออกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยแล้วผลักดันออกไปคนละทิศละทาง และนับแต่นั้นเป็นต้นมาชาวไทก็ได้แตก산ชานเช่นจนรวมกันไม่ติดอยู่จนถึงวันนี้ คือ ทางตะวันตกได้ถูกจีนผลักดันจนแตกกระจัดพลัดพรายไปถึงฮัสสัม (อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียในปัจจุบัน) ส่วนทางตะวันออกก็กระจัดกระจายไปถึงกวางสี หูหนาน เกาะไหหลำ รวมถึงตอนเหนือของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน ส่วนทางใต้ ได้แก่ประชากรในประเทศต่าง ๆ ทางเอเชียอาคเนย์ปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศลาวและไทย

เมื่อกษัตริย์ขอม (กัมพูชา) เรื่องอำนาจ คนไทยที่อยู่ในเขตอำนาจของขอม ก็ได้รับทั้งศาสนา และวัฒนธรรมของเขมรไว้ด้วย ส่วนทางล้านนาก็ได้รับอิทธิพลจากพม่าเช่นเดียวกัน คือ อาณาจักร พุกามของกษัตริย์พม่า^๕

ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๑๘๐๐ ในสมัยอาณาจักรสุโขทัย เป็นยุคที่พุทธศาสนาในประเทศไทย เริ่มเปลี่ยนแปลงจากนิกายมหายานและเถรวาทแบบเดิม มาเป็นนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ซึ่งเรื่อง นี้ ตามตำนาน พระพุทธเจดีย์ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

หลังจากอาณาจักรพุกามและกัมพูชาเสื่อมอำนาจลง คนไทยจึงได้ตั้งตัวเป็นอิสระ ได้ก่อตั้ง อาณาจักรขึ้นเอง ๒ อาณาจักร ได้แก่ อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือของไทย ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ จังหวัดเชียงใหม่และอาณาจักรสุโขทัยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน พุทธศาสนาในประเทศไทย เริ่มนับถือแบบเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์อย่างจริงจังนั้น ในรัชสมัยของ **พ่อขุนรามคำแหงมหาราช** เมื่อพุทธศักราช ๑๘๒๐ เป็นต้นมา กล่าวคือ เมื่อพ่อขุนได้ขึ้นครองราชย์ แล้ว พระองค์ได้ทรงสดับกิตติศัพท์ พระสงฆ์ที่ไปศึกษาที่ประเทศลังกา และกลับมาสั่งสอนอยู่ที่เมือง นครศรีธรรมราช มีความรอบรู้ พระธรรมวินัยและมีวัตรปฏิบัติน่าเลื่อมใส จึงได้อาราธนา จากเมืองนครศรีธรรมราช ขึ้นมาตั้งสำนักและเผยแพร่คำสอน ณ กรุงสุโขทัย เรียกชื่อ ตามแหล่งที่มา ว่า ลังกาวงศ์ และครั้งที่ ๒ ในสมัยพระยาสิทธิเท พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก

อาณาจักรล้านนา เป็นอาณาจักรไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นอาณาจักรอิสระ เริ่มต้นอาณาจักร ในช่วงสมัยเดียวกับอาณาจักรสุโขทัย และเจริญรุ่งเรืองอยู่ในสมัยเดียวกับสุโขทัยจนถึงสมัยอยุธยา ตอนต้น เรื่องของอาณาจักรไทยล้านนามีอะไร ๆ หลากอย่างคล้ายคลึงกับสุโขทัยและอยู่ในระยะเวลา ใกล้เคียงกันด้วย คือในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ พญามังราย ทรงสร้างราชธานีขึ้น ใช้ชื่อว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่" ได้ตั้งถิ่นฐาน ณ ลุ่มแม่น้ำปิง ได้สร้างเมือง สร้างวัง และวัดขึ้น ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนา ได้สร้างวัดต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นฝ่ายคามวาสี และอรัญญวาสี จนพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนา เช่น เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา โดยเฉพาะด้าน พุทธศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อชาวล้านนาอย่างมาก ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรก ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๐๒๐ ในสมัยล้านนา ได้เกิดมีพระเถระนักปราชญ์ชาวล้านนาหลายรูป ท่านเหล่านั้นได้ รจนาคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระสิริมังคลาจารย์ พญาณกิตติ เถระ พระรัตนปัญญา พระโพธิ์รังษี พระนันทาจารย์ และพระสุวรรณรังษี

สมัยอยุธยา พุทธศาสนาในสมัยอยุธยานั้นมีความเป็นฮินดูปนอยู่ค่อนข้างมาก พิธีกรรมต่าง ๆ ได้มีความเกี่ยวข้องกับพิธีของพราหมณ์มากกว่าสมัยใด ๆ ราชกุมารในอยุธยามุ่งในเรื่องการบุญการกุศล ทั้งการสร้างวัดวาอาราม สร้างปูชนียวัตถุ บำรุงศาสนาเป็นส่วนมาก แม้ในสมัยอยุธยาต้องเผชิญภาวะ สงครามกับพม่า จนเกิดภาวะวิกฤตทางศาสนาหลายครั้ง

^๕ จ้างงค์ ทองประเสริฐ, ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์

กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตกในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้ว ในยุคนี้ถือเป็นยุคแห่งความเสื่อมของ พุทธศาสนาอีกสมัยหนึ่ง คือ นับแต่พระยาตาก (สิน) ได้ชักนำคนไทยเชื้อสายจีนหนีฝ่าทัพพม่าออกจากกำแพงพระนครศรีอยุธยา จนพม่าได้ทำลายบ้านเมืองจนเสียหาย กวาดต้อนประชาชน แม้กระทั่ง พระสงฆ์ไปเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก วัดถูกเผาทำลายเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระยาตาก (สิน) ได้สถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์และตั้งราชธานีใหม่ คือ กรุงธนบุรี จึงได้ทำนุบำรุงพุทธศาสนาและได้ชำระ การศาสนาใหม่ เมื่อเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ ในปีพ.ศ. ๒๓๒๒ เจ้าพระยาจักรี ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต จากเวียงจันทน์มาไว้ยังประเทศไทยด้วยเช่นกัน

สมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ต่อจากพระเจ้าตากสิน ได้ทรงย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรี มาตั้งราชธานีใหม่ นอกจากนี้ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ เช่น การสร้าง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดสระเกศ วัดสุทัศน์เทพวราราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น โปรดให้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกครั้งที่ ๙ และถือเป็นครั้งที่ ๒ ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน ณ วัดมหาธาตุ ทรงตรา กฎหมายคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อจัดระเบียบการปกครองของสงฆ์ให้เรียบร้อย ทรงจัดให้มีการสอบพระ ปรียัติธรรม ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์แรกของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสถาปนาพระสังฆราช (ศรี) เป็นสมเด็จพระสังฆราช

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๙ สืบต่อมา มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา และทรงเป็นศาสนูปถัมภก ทรงให้การอุปถัมภ์แก่ทุก ศาสนา ทรงสร้างวัดแห่งหนึ่งที่จังหวัดชลบุรี และทรงปกครองบ้านเมืองโดยสงบร่มเย็น ตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๙ ได้มีการส่งเสริมพุทธศาสนา ด้านต่าง ๆ มากมาย จนมาถึงในรัชกาลปัจจุบัน ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๑๐

ในปัจจุบันนี้มีประชากรไทยนับถือพุทธศาสนามากกว่าร้อยละ ๙๔ และมีพุทธศาสนิกชนมาก เป็นอันดับ ๔ ของโลก (รองจากประเทศจีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ตามลำดับ)

การเกิดกระแสเรียกร้องให้บัญญัติพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย^๖ ได้เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อต้นปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ชาวพุทธ ๗ องค์หลัก คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ยูวพุทธิก สมาคมแห่งประเทศไทย, คณะสงฆ์อณมณิกาย, พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยและคณะสงฆ์จีนิกาย ได้เริ่มต้นเรียกร้อง ต่อมา กลุ่มชาวพุทธได้ขยายเพิ่มเป็นไม่น้อยกว่า ๓๐๐ องค์กรทั่วประเทศและได้ ผนึกกำลังกันเรียกร้องขึ้นมา

โดยก่อนหน้านั้น เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๖ สมัยรัฐบาลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี นักวิชาการชาวไทยพุทธได้เขียนตำราเรียนวิชาพุทธศาสนาในหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการและในหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการจำนวนหลายเล่ม ได้มีการกล่าวว่ ‘พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย’ แต่นายวินัย สมะอุณ ที่นับถือศาสนาอิสลาม ท้วงติงว่า กล่าวเช่นนั้นไม่ได้ เพราะไม่มีในรัฐธรรมนูญและอาจขัดกับรัฐธรรมนูญด้วย ทำให้

^๖ <https://th.wikipedia.org>

กรมวิชาการต้องสั่งให้ตัดประโยคดังกล่าวออกจากหนังสือเรียนวิชาพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการทุกเล่ม ซึ่งหมายความว่า ถ้าจะบอกว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย จะกล่าวได้แต่เฉพาะในกรณีที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น

ซึ่งในทางกฎหมาย สถานะของศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของการจำแนกหรือการให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ โดยการกระทำที่ทำให้การกำหนดสถานะ เพื่อเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ คือการกำหนดสถานะโดยการให้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่เมื่อก้าวถึงสถานะของสิ่งที่มีลักษณะเป็นสถาบัน ที่อยู่ร่วมกับการปกครองนั้น กลับมีสถานะที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการกำหนดไว้โดยกฎหมาย แต่กลับปรากฏขึ้นในทางปฏิบัติมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนามีสถานะแตกต่างกันไปในตามแต่ละรูปแบบการเมือง การปกครอง

การเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้น ในระยะหลายปีที่ผ่านมาได้ประสบกับปัญหาความวุ่นวายมาโดยตลอด ทั้งการประท้วงที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง การปฏิวัติ จนไปถึงการรัฐประหาร อีกทั้งระบบสังคมไทยเป็นระบบอุปถัมภ์ มีการช่วยเหลือกัน โดยไม่คำนึงถึงหลักความถูกต้อง ส่วนศาสนาที่พอจะเป็นที่พึ่งของคนได้บ้าง แต่คนก็กลับไปนิยม เคารพ ศรัทธาศาสนาในด้านวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง จนกลายเป็นพุทธพาณิชย์ พยายามสร้างกระแสให้สิ่งหนึ่งเป็นที่นิยม พอเริ่มเสื่อมลงก็หาสิ่งอื่นเข้ามาแทนที่ ตอนนี้อย่างไรก็แล้วแต่แล้วว่าแก่นแท้ของพุทธศาสนาอยู่ตรงไหน สิ่งใดกันแน่ที่ควรศรัทธา

หากเริ่มต้นจากอุดมการณ์ของศาสนาพุทธในแง่ของศาสนาที่มีต่อการเมืองและการปกครองนั้น มีบัญญัติหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีใจความว่า

“ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนามาคชราช มีพระราชประสงค์จะทรงเลื่อนกาลฝนออกไป จึงทรงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ถ้ากระไร ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายพึงจำพรรษาในอุทุมหฤกษ์อันจะมาถึง. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เคลื่อนตามพระเจ้าแผ่นดิน”^๗

บัญญัติข้างต้นนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งหนึ่งที่ พระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ในช่วงเวลานั้น ทรงประสงค์ที่จะเลื่อนช่วงระยะเวลาของฤดูฝนออกไป จึงทรงส่งทูตไปสำนักภิกษุสงฆ์เพื่อสอบถามให้ภิกษุสงฆ์จำพรรษาในข้างขึ้นแรมแทน เมื่อภิกษุสงฆ์ไปกราบทูลสอบถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีรับสั่งกลับมาว่า **“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เคลื่อนตามพระเจ้าแผ่นดิน”** ประโยคดังกล่าวหากจะพิจารณาในแง่ทัศนคติของผู้ที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจรัฐนั้น อาจถือได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่จะยอมให้ศาสนาอยู่ในสภาวะเคลื่อนตามอำนาจรัฐ แต่เพื่อความชัดเจนของเจตนารมณ์ดังกล่าว มีความจำเป็นที่ต้องใช้การขยายความจากสื่อที่เรียกว่า คัมภีร์อรรถกถา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บัญญัติอธิบายความในพระไตรปิฎกให้เกิดความกระจ่าง โดยมีการอธิบายเจตนารมณ์ของประโยคดังกล่าวไว้ว่า

“พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตเพื่ออนุวัตรตาม ด้วยทรงทำในพระหฤทัยว่า ชื่อว่าความเสื่อมเสียเล็กน้อย ย่อมไม่มีแก่ภิกษุทั้งหลาย เพราะเลื่อนกาลฝนออกไป. เพราะฉะนั้น

^๗ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๕ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑ ข้อ ๒๐๙

ภิกษุควรอนุวัตรตามในกรรมที่เป็นธรรมอย่างอื่นได้ แต่ไม่ควรอนุวัตรตามแก่ใคร ๆ ในกรรมอันไม่เป็นธรรมฉะนี้แล.”^๘

ซึ่งใจความจากประโยคดังกล่าวนี้มีการชี้ให้เห็นว่า การคล้อยตามพระเจ้าแผ่นดินที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสนั้น เป็นการคล้อยตามในการกระทำที่เป็นธรรมและไม่เสื่อมเสียต่อภิกษุสงฆ์เท่านั้น และไม่จำเป็นต้องคล้อยตามการกระทำใดที่ไม่เป็นธรรม นั้นหมายความว่าถึงแม้อุดมการณ์ของพุทธศาสนาจะคล้อยตามการเมืองการปกครองได้ แต่ไม่จำเป็นต้องคล้อยตามในทุกกรณี หากการกระทำของรัฐนั้นไม่เป็นธรรม พุทธศาสนาไม่มีความจำเป็นที่จะต้องคล้อยตาม

ซึ่งจุดมุ่งหมายที่แท้จริงในศาสนาพุทธคือการหลุดพ้นจากทุกข์ ตัดขาดจากทางโลก โดยหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนคือการศึกษา ปฏิบัติธรรม ส่วนภิกษุสงฆ์คือเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่ประชาชน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นทรงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องทางโลกแต่อย่างใด โดยละไว้ให้เป็นหน้าที่ของประเทศ จึงไม่ได้มีการเสนอหรือสนับสนุนการปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นพิเศษ เพียงแต่เสนออุดมคติของผู้ผู้นำที่เรียกว่า “ธรรมราชา” ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ผู้นำที่ปกครองภายใต้สภาวะที่เรียกว่าธรรมและไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงในการปกครองแผ่นดิน เพียงแต่ใช้ธรรมนั้นคุ้มครองประเทศและทำให้ประชาชนในประเทศมีความสงบสุขร่มเย็น ซึ่งถือเป็นอุดมคติที่เป็นที่นิยมของกษัตริย์ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา อาทิ พระเจ้าอโศกมหาราช หรือ กษัตริย์ของไทยในอดีต

ซึ่งตั้งแต่ในสมัยอดีต การรับพุทธศาสนาของไทยเข้ามานั้น มาในรูปแบบที่ผูกติดมากับแนวคิดการปกครอง ทำให้สถานะของศาสนาพุทธในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของไทยนั้น มีความเชื่อมโยงกับพระมหากษัตริย์อยู่เสมอ ปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงการปกครอง รูปแบบ “พ่อปกครองลูก” ในสมัยอาณาจักรสุโขทัย โดยเฉพาะรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่ทรงมีการจัดตั้งสมณะศักดิ์ของสงฆ์ขึ้น ควบคู่ไปกับการวางแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์และนโยบายสนับสนุนศาสนาพุทธ ซึ่งได้รับแบบอย่างมาจากพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ จากลังกา (ประเทศศรีลังกา) ในปัจจุบัน^๙ และส่งผลให้พระมหากษัตริย์ในรัชสมัยต่อมาทรงมีพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาพุทธสืบเนื่องมาตลอด เช่น การเสด็จออกผนวชของพระมหากษัตริย์ที่เริ่มต้นขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท และเป็นแบบอย่างสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น^{๑๐}

ความเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตย การเมือง การปกครอง และศาสนาในรูปแบบที่มีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันนั้น คือมีการใช้อุดมการณ์ทางศาสนาเป็นแนวทางในการปกครองบริหาร และศาสนานั้นได้อาศัยการอุปถัมภ์และการคุ้มครองบางประการเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติภารกิจทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ของศาสนาพุทธของไทยเป็นลักษณะที่มีความยืดหยุ่นแต่ไม่ถึงกับอ่อนข้อเสียทีเดียว ศาสนาพุทธนั้นมีลักษณะที่สามารถอยู่ร่วมได้ ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในรูปแบบใด ทั้งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบประชาธิปไตย ขอเพียงผู้นำประเทศมีความเป็นธรรม ตามอุดมคติของทางศาสนา ภายใต้ความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัย

^๘ อรรถกถา มหาวรรค ภาค ๑ วัสสุปนายิกขันธกะ เรื่องภิกษุหลายรูป การจำพรรษา ๑ อย่าง เป็นต้น.

^๙ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ประวัติความเป็นมาของศาสนาพระพุทธศาสนาและองค์การศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย

^{๑๐} เพิ่งอ้าง.

ศาสนาไม่ได้อยู่เหนือกฎหมายและไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายอย่างสิ้นเชิง แต่ศาสนาต้องพึงพากระบวนการเมือง การปกครอง ในบางเรื่อง ในขณะที่เดียวกันการเมืองและการปกครองควรใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นแนวทางการปกครอง

แม้แต่คำสอนของท่านเจ้าคุณอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ท่านก็ได้ให้ในมุมมองแบบพุทธว่า ประชาธิปไตยจะเป็นระบอบการปกครองที่ดีได้นั้น ประชาชนต้องมีศีล มีธรรม ปราศจากความโลภ โกรธ ความหลง การเมืองในระบบประชาธิปไตย ต้องมีประชาธิปไตยที่ใช้หลักธรรมะเป็นหลักสูงสุดในการตัดสินใจ ไม่ปล่อยให้เสียงข้างมากที่ไม่มีคุณภาพกำหนดทิศทางทั้งหมด เพราะอาจไปเข้าเกณฑ์ของอวิชชาธิปไตยได้ แต่ต้องเป็นประชาธิปไตยที่มีธรรมะเป็นแกนกลางที่เรียกว่า ธัมมิกประชาธิปไตย (Thammicdemocrazy) สังคมจึงจะอยู่รอดได้^{๑๑}

โดยท่าน ว.วชิรเมธี อธิบายความหมายของคำว่า “ธัมมิกประชาธิปไตย” ไว้ว่า ข้อนี้เห็นได้ชัดเจนที่สุดดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” อันหมายความว่า การนำธรรมะเป็นเครื่องมือในการบริหารราชการแผ่นดิน ที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของคนสยามทั้งประเทศนั้น นับได้ว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายของธัมมิกประชาธิปไตย ที่เน้นประโยชน์สุข ไม่ใช่ผลประโยชน์^{๑๒}

ประชาธิปไตยกับพุทธศาสนา

จากการศึกษาพุทธศาสนากับประชาธิปไตย มีแนวคิดที่สอดคล้องกันหลายด้าน โดยมีข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังนี้

หลักประชาธิปไตย คือการให้อำนาจแก่ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การให้อำนาจทั้งทางนิติบัญญัติ การบริหาร และด้านตุลาการ หลักการสำคัญของระบอบการเมืองที่ได้รับ ความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาคมโลกอย่างแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty)

เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรีแบบลับ และทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอนในพระพุทธานุญาตกล่าวถึงหลักอธิปไตย ๓ ประการคือ

หลักอัตตาริปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่

หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่

หลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่

ซึ่งพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

^{๑๑} มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ผศ.ดร.ณกมล ปุญชเขตต์ทิกุล, การเมืองไม่ใช่ “อวิชชาธิปไตย และไสยศาสตร์”

^{๑๒} งานเสวนาหัวข้อ “สถาปนาระบอบความจริงในอาณาจักรแห่งความกลัว”

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty)

หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรือดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรือดเว้นการกระทำนั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามหลักพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่นการกำหนด บทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการทำอุตติกรรม ทำด้วยสังฆัจฉวรรค คือ สังฆ ๔ รูปขึ้นไป ได้แก่ การสวดปาฏิโมกข์ ทำสังฆกรรม เป็นต้น การทำอุตติจิตตกรรม ทำด้วยสังฆปัญจวรรค คือ สังฆ ๕ รูปขึ้นไป ได้แก่ การกรานกฐิน เป็นต้นและ ญัตติจิตตกรรม ทำด้วยสังฆ ๑๐ รูปขึ้นไป (ยกเว้นในทีกัณดารที่หาพระสงฆ์ได้ยาก) ได้แก่ การอุปสมบท เป็นต้น นอกจากนั้นพระพุทธเจ้ายังให้ หลักเสรีภาพในการคิด เช่น ชาวกาลามะ ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ในกาลามสูตร ๑๐ ประการ เช่น อย่ายาเชื่อเพียงเพราะเล่าสืบกันมา ฟังตามกันมา ชาวลือ การอ้างตำราหรือทฤษฎี เป็นต้น หากจะเชื่อ ต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ

๓. หลักความเสมอภาค (Equality)

คือ ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่า หากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกันถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างกันก็ตาม มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ตีร่วมกันได้ ดังนั้นความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ ในพุทธศาสนาจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้และนับถือกันในเรื่องของ พรรษา โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น

๔. หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law)

หลักการนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้ปกครองจะใช้อำนาจใด ๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขต เจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเท่านั้น ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพใด ๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้นในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะมีความสุข ช่มคนชั่ว ปกป้องคนดีจนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๕. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์และเพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้น สะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงก็จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อย ด้วย (Minority Right) ทั้งนี้ เพื่อประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติในลักษณะพวกมากลากไปในพระพุทธศาสนา ก็ใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสิน เช่น การรับกฐิน จะต้องมีการถามท่ามกลางสงฆ์ว่า พระภิกษุรูปใดสมควรได้รับผ้ากฐิน โดยมีการเสนอพระภิกษุรูปที่สมควรได้รับผ้ากฐิน

หากพระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยก็เปล่งวาจาพร้อมกันว่า “สาธุ” หรือหากภิกษุรูปใดทำผิดพระวินัย ก็มีการตัดสินที่เรียกว่า “เยภุยยสิกา” คือ การระงับด้วยเสียงข้างมากลงมติ ทั้งอธิกรณ์และการระงับสงฆ์ส่วนใหญ่ และในการประชุมทำสังฆกรรมต่างๆ นั้น ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากมีข้อข้องใจมีสิทธิยับยั้ง (Veto) ได้ แม้เพียงพระภิกษุรูปเดียวทักท้วงสงฆ์ทั้งหมดก็ต้องฟัง ดังกรรมวาจาที่ว่า “ยสสายสมโตขมติ...โสตุณฺหสส ยสส นขมติ โส ภาเสยฺย” แปลว่า “ถ้ากรรมนี้ ชอบใจต่อท่านผู้ใด ผู้นั้นจงเงยบ ถ้าไม่ชอบใจต่อท่านผู้ใด ผู้นั้นพึงพูดขึ้น”

สรุป

พระพุทธศาสนาจึงเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง ๓ ประเภท คือ อัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความคิด ความถูกต้อง ความเสมอภาคใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สีผิว ชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน หลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักการปกครองสายกลาง อหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก คือ หลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง

ซึ่งหากลองเรามองย้อนไปศึกษารัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับแรกที่มีในประเทศไทย ก็จะมีพบว่ามีการบัญญัติถึงสถานะของศาสนาพุทธไว้อย่างมีนัยยะและผูกไว้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับที่มีวัตถุประสงค์บังคับใช้ถาวรในทุกฉบับนับตั้งแต่ฉบับแรกในปี พ.ศ.๒๔๗๕ โดยมีการบัญญัติเนื้อหาระบุไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”^{๑๓} คำว่าพุทธมามกะนั้นมีความหมายว่าผู้ที่รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน หรือในอีกความหมายนั้นคือผู้ประกาศตนว่านับถือพระพุทธเจ้า^{๑๔} และในส่วนของ อัครศาสนูปถัมภก นั้นก็มีความหมายถึงผู้ทะนุบำรุงศาสนา^{๑๕} แม้จะไม่ได้มีการระบุถึงการทะนุบำรุงศาสนาโดยโดยเฉพาะเจาะจง และสามารถตีความให้ครอบคลุมทุกศาสนาก็ตาม แต่ใน **กฎหมายเทียบล่าวว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ.๒๔๖๗** อันเป็นบทบัญญัติที่บัญญัติถึงกฎเกณฑ์ในการสืบราชสันตติวงศ์ไทย ที่ยังคงมีการบังคับใช้ในการสืบราชสันตติวงศ์ ครั้งหลังสุดกลับมีการบัญญัติเงื่อนไขที่ระบุไว้ว่า เจ้านายผู้เป็นเชื้อพระบรมราชวงศ์ ที่ไม่สามารถ ทรงเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภกได้นั้น ให้ยกเว้นจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์^{๑๖} และบทบัญญัติดังกล่าวยังคงไม่ได้ถูกแก้ไข แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย นั้นหมายความว่าประเทศไทยได้มีการประกาศถึงเจตนามรณ์อย่างชัดเจนว่า ศาสนาพุทธมีความเชื่อมโยงกับสถาบันสูงสุดของประเทศ นั่นคือสถาบันกษัตริย์ ซึ่งสะท้อนอุดมคติดั้งเดิมที่เป็นอิทธิพลมาตั้งแต่อาณาจักรที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในอดีต นั่นคือ “**ธรรมราชา**”

^{๑๓} นับตั้งแต่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.๒๔๗๕ ถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ทุกฉบับบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” เว้นแต่ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๙ และฉบับที่มีวัตถุประสงค์บังคับใช้เป็นการชั่วคราว

^{๑๔} พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)

^{๑๕} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

^{๑๖} มาตรา ๑๑ กฎหมายเทียบล่าวว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๑.

หากใช้หลักธรรมเหล่านี้มาปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย จะทำให้ประเทศไทย อยู่อย่างปกติสุขและประเทศชาติร่มเย็นเป็นสุข บ้านเมืองมีปัญหาจนเกิดความวุ่นวาย ณ เวลานี้ ไม่ใช่ พุทธศาสนาไม่มีหลักธรรม ให้ศาสนิกชน หรือนักการเมืองนำไปปฏิบัติ พุทธศาสนามีหลักธรรม เกี่ยวกับ การเมือง การปกครองมากมาย ดังเสนอไว้แล้วข้างบน แต่นักการเมือง นักปกครองบางกลุ่ม ไม่สนใจหรือไม่เรียนรู้หลักธรรมเหล่านั้น โดยพยายามปกครองบ้านเมืองด้วยความรู้สึกส่วนตัวและ ปฏิบัติภารกิจเพื่อสนองตัณหาหรือความอยากของตนและพวกพ้อง พยายามให้ร้ายฝ่ายตรงข้ามว่าชั่ว ฝ่ายตนดี ฝ่ายตนไม่เคยผิด แต่อีกฝ่ายทำผิดตลอดเวลา และพยายามชี้ชวนให้ประชาชนเห็นว่า ฝ่ายตรงกันข้ามผิด พร้อมกับปลุกเร้าให้ใช้ ความรุนแรงกับฝ่ายตรงกันข้ามกับตน นี่คือพฤติกรรมของ นักปกครองที่ขาดธรรม สังคมหรือประเทศที่ ปั่นป่วนวุ่นวาย ก็ เพราะนักปกครองที่ ขาดธรรมหรือไร้ คุณธรรม เหล่านี้มาปกครอง

แม้ว่าในบางประเทศจะมีศาสนาเป็นสถาบันหลักที่สำคัญ หรือในบางประเทศศาสนาอาจจะ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญน้อยที่สุดในกลไกการบริหารและการปกครองของรัฐ แต่คำถามที่ สำคัญที่สุดคือในรัฐไทยนั้นศาสนามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ต้องมีการควบคุมศาสนาพุทธให้ เป็นไปภายใต้กลไกของรัฐ ศาสนาพุทธในไทยถึงแม้จะมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ การดำรง และสืบทอดอำนาจ รวมทั้งการบริหารประเทศ แต่ความเชื่อมโยงเหล่านั้นกลับเป็นเพียงการสร้าง ความชอบธรรมหรือเพิ่มพูนความศักดิ์สิทธิ์ของผู้มีอำนาจเท่านั้น เมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การปกครองสมัยใหม่ ที่อำนาจการตัดสินใจถูกกระจายให้ประชาชนมีส่วนร่วม ความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูก เน้นย้ำไปที่สถาบันเดียว จึงเป็นสิ่งที่ล้าสมัยและหมดซึ่งความน่าเชื่อถือ

ปัจจุบันมีการเปิดโอกาสให้กับเสรีภาพและทางเลือกใหม่ อาจทำให้เกิดทางเลือกที่ หลากหลายในแง่ของการดำรงชีวิต ทำให้ศาสนาอาจไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอีกต่อไป ศาสนาพุทธ ที่มีแนวคิดสำคัญที่การไม่ยึดติดยึดหยุ่นและแปรผันได้กับทุกวัฒนธรรมและเทคโนโลยี สมัยใหม่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาเข้าใจตนเอง เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นการทำให้ศาสนาพุทธเป็นอิสระต่อ การควบคุมของรัฐ ย่อมเป็นผลดีต่ออนาคตของตัวศาสนาเอง การทำนุบำรุงศาสนาในแง่ของ วัฒนธรรม ศิลปะ ย่อมเป็นผลดีกว่าศาสนาพุทธมากกว่าการแทรกแซงเพื่อควบคุมการปกครองภายใน ศาสนา อีกทั้งยังเป็นผลดีต่อประเทศในแง่ของการจัดสรรงบประมาณฟุ่มเฟือยและลดช่องทางสู่ปัญหา ความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเลือกปฏิบัติ

บรรณานุกรม

กมล สมวิเชียร. (๒๕๑๖). **ประชาธิปไตยกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **ประวัติความเป็นมาของศาสนาพระพุทธศาสนาและองค์การ**
จํานงค์ ท่องประเสริฐ, ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ : คุรุสภา, ๒๕๓๔)
พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับสังคายนาในพระธรรมราชาธิบดีมร. ๒๕๓๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 การศาสนา

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๕ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑ ข้อ ๒๐๙, สืบค้นวันที่ ๓ เมษายน,
 จาก <http://๘๔๐๐๐.org/tipitaka/pitaka๑/v.php?B=๐๔&A=๕๔๕๐&Z=๕๕๐๑>
 มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ผศ.ดร.ณกมล ปุณฺณเขตต์ทิกุล, **การเมืองไม่ใช่ “อวิชชาธิปไตย และไสย**
ศาสตร์”, (กรุงเทพฯ : คม ชัด ลึก, ๒๕๕๒)

สุชาติ หงษา, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพฯ : ศยาม, ๒๕๕๐)

